

Izv. prof. dr. sc. Lana Ofak*

UTJECAJ PANDEMIJE KORONAVIRUSA NA PRAVO OKOLIŠA

UDK: 616.2-036.21 : 349.6
DOI: 10.31141/zrpf.2022.59.145.575
Pregledni znanstveni rad
Primljeno: 6. 4. 2022.

Cilj je ovog rada prikazati međudjelovanje između pandemije koronavirusa i pravne regulacije zaštite okoliša. U tom pogledu prvo će se objasniti međunarodnopravni okvir za sprečavanje i suzbijanje pandemija životinjskog porijekla te istaknuti potreba osnaživanja propisa koji se odnose na sprečavanje i kontrolu zaraznih bolesti koje potječu od životinja (poglavlje 2.). Zatim će se analizirati povezanost pandemije koronavirusa i pravnog okvira koji se odnosi na osiguravanje kakvoće zraka (poglavlje 3.) te razmotriti postoji li povezanost pandemije s aktivnostima vezanima za borbu protiv klimatskih promjena, osobito u kontekstu potrebe gospodarskog oporavka pri čemu će se posebna pažnja posvetiti Europskom zelenom planu i prijedlogu zakonodavnog paketa Europske unije „Spremni za 55 %“ (poglavlje 4.).

Ključne riječi: *pandemija, koronavirus SARS-CoV-2, Europski zeleni plan (European Green Deal), Europski zakon o klimi, Spremni za 55 % (Fit for 55)*

1. UVOD

Prema znanstvenoj studiji Svjetske zdravstvene organizacije o porijeklu koronavirusa, objavljenoj u ožujku 2021., smatra se da je novi soj koronavirusa SARS-CoV-2 koji uzrokuje bolest COVID-19 zoonotskog porijekla.¹ Zoonoze su zarazne bolesti koje su zajedničke ljudima i pojedinim životinjskim vrstama i koje se mogu prenositi sa životinja na ljude i obratno. Uzročnici zoonoza prvenstveno se nalaze među životinjama, ali se pod određenim okolnostima mogu prenijeti i na čovjeka. Izvori širenja zoonoza mogu biti i domaće i divlje životinje.² Analiza genoma otkriva da bi šišmiši mogli biti izvor novog koronavirusa SARS-CoV-2. Međutim, točan put prijenosa iz prirodnog rezervoara na ljude još uvijek je neutvrđen.³

* Izv. prof. dr. sc. Lana Ofak, Katedra za upravno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske, 10000 Zagreb, lofak@pravo.hr, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-7585-6370.

¹ World Health Organization, WHO-Convended Global Study of Origins of SARS-CoV-2: China Part, Joint WHO-China Study 14 January – 10 February 2021, str. 82., <https://www.who.int/publications/i/item/who-convended-global-study-of-origins-of-sars-cov-2-china-part> (pristup: 5. studenog 2021.).

² Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu, Zoonoze, <https://www.hah.hr/potrosacki-kutak/zoonoze/> (pristup: 5. studenoga 2021.).

³ World Health Organization, *op. cit.* u bilj. 1.

Cilj je ovog rada prikazati međudjelovanje između pandemije koronavirusa i pravne regulacije zaštite okoliša. U tom pogledu prvo će se objasniti međunarodnopravni okvir za sprečavanje i suzbijanje pandemija životinjskog porijekla te istaknuti potreba osnaživanja propisa koji se odnose na sprečavanje i kontrolu zaraznih bolesti koje potječu od životinja (poglavlje 2.). Zatim će se analizirati povezanost pandemije koronavirusa i pravnog okvira koji se odnosi na osiguravanje kakvoće zraka (poglavlje 3.) te razmotriti postoji li povezanost pandemije s aktivnostima vezanima za borbu protiv klimatskih promjena, osobito u kontekstu potrebe gospodarskog oporavka pri čemu će se posebna pažnja posvetiti Europskom zelenom planu (*European Green Deal*) i prijedlogu zakonodavnog paketa Europske unije „*Spremni za 55 %*“ (poglavlje 4.).

2. MEĐUNARODNOPRAVNI OKVIR ZA SPREČAVANJE I SUZBIJANJE PANDEMIJA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA

COVID-19 prvi je put otkriven u studenome 2019. u Kini, u provinciji Hubei. Ova je pandemija zbog svojeg utjecaja na čitav svijet uvelike potisnula informacije o afričkoj svinjskoj kugi koja je, doduše, bezopasna za ljude, ali je pokosila kinesku populaciju domaćih svinja, koja čini polovicu svjetske populacije domaćih svinja.⁴ Afrička svinjska kuga najveća je prijetnja i svinjogojstvu Republike Hrvatske, a veliki je problem i u čitavoj Europskoj uniji zbog činjenice da je to vrlo zarazna virusna bolest.⁵

I COVID-19 i afrička svinjska kuga pokazuju nam da se nove zarazne bolesti mogu pojaviti u bilo kojem trenutku kod stoke i kod divljih životinja. Osim toga, 80 % svih novih bolesti kod ljudi jesu zoonoze (što znači da njihovo podrijetlo nalazimo kod životinja), a oko 70 % tih zoonoza potječe od divljih životinja.⁶ Zbog toga je jako važno osnažiti propise koji se odnose na sprečavanje i kontrolu zaraznih bolesti koje potječu od životinja.

Svjetska organizacija za zdravlje životinja (skraćeno se naziva *OIE* prema francuskom nazivu *Office International des Epizooties*) međuvladina je organizacija odgovorna za poboljšanje zdravlja životinja širom svijeta. Osnovana je 1924. godine. Primarni je cilj te organizacije zaustaviti epidemijske bolesti koje uništavaju stoku, uključujući zoonoze, dakle one koje se mogu prenositi i na ljude.⁷ U pogledu sprečavanja zoonoza, Svjetska organizacija za zdravlje životinja sklopila je

⁴ De Sadeleer, Nicolas; Godfroid, Jacques, „The Story behind COVID-19: Animal Diseases at the Crossroads of Wildlife, Livestock and Human Health“, *European Journal of Risk Regulation*, 11 (2020.), str. 211.

⁵ Ministarstvo poljoprivrede, Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane, Afrička svinjska kuga, <http://www.veterinarstvo.hr/default.aspx?id=4547> (pristup: 5. studenoga 2021.).

⁶ De Sadeleer, Nicolas; Godfroid, Jacques, op. cit. u bilj. 4.

⁷ World Organization for Animal Health (OIE), <https://www.oie.int/> (pristup: 5. studenoga 2021.).

sporazum o suradnji sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom (*WHO – World Health Organization*) Ujedinjenih naroda.⁸

Osim toga, Organizacija za hranu i poljoprivredu UN-a (*Food and Agriculture Organization – FAO*) često je uključena u hitne reakcije izazvane teškim (zaraznim) bolestima životinja koje imaju sposobnost brzog širenja na velika zemljopisna područja u prethodno nezahvaćene zemlje ili regije. Nadzor nad tim bolestima provodi se zajedno sa Svjetskom organizacijom za zdravlje životinja. Države članice tih dviju međunarodnih organizacija dužne su prijaviti “važne” bolesti stoke. Međutim, bolesti koje utječu na divlje životinje i za koje postoji vjerojatnost da sadrže zoonotske patogene prijavljuju se samo na dobrovoljnoj osnovi. Zbog toga postoji rizik da neke „važne“ zoonoze neće biti prijavljene tim dvjema međunarodnim organizacijama.⁹

Također je važno napomenuti da do danas još uvijek nisu doneseni posebni međunarodni instrumenti s ciljem sprečavanja širenja pandemija životinjskog podrijetla.¹⁰ Stoga se postavlja pitanje koji međunarodni propisi ipak doprinose zaustavljanju širenja takvih pandemija.

U tom pogledu značajni su propisi koji se odnose na međunarodnu trgovinu. U današnjem trendu globalizacije, mjere za zdravlje životinja imaju sve veći značaj za olakšavanje sigurne međunarodne trgovine životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla, ali se istovremeno moraju izbjeći nepotrebne prepreke trgovini. S tim u vezi, Svjetska organizacija za zdravlje životinja postala je referentna organizacija Svjetske trgovinske organizacije (*WTO-a*) za postavljanje standarda za zdravlje životinja i za zoonoze.¹¹

Kao drugo, potrebno je sagledati propise koji se odnose na očuvanje bioraznolikosti. Naime, nedavna istraživanja pokazuju da su uzroci smanjenja populacije divljih životinja, među koja spada i uništavanje staništa, također olakšali prijenos životinjskih virusa na ljude.¹² Stoga se postavlja pitanje u kojoj su mjeri međunarodni pravni instrumenti za očuvanje biološke raznolikosti dovoljni da riješe prijetnje koje proizlaze iz virusa što ih nose divlje životinje. Iako se još uvijek sa sigurnošću ne zna točan put prijenosa iz prirodnog rezervoara na ljude, pandemija koronavirusa ipak je pokazala kako divlje životinje mogu djelovati kao rezervoar opasnih patogena.¹³

Među najvažnije propise za očuvanje bioraznolikosti spadaju Konvencija o biološkoj raznolikosti (*Convention on Biological Diversity – tzv. konvencija CBD*) te Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka

⁸ OIE, Cooperation Agreements, Agreement with the World Health Organization (WHO) <https://www.oie.int/en/who-we-are/structure/framework/cooperation-agreements/agreement-with-the-world-health-organization-who/> (pristup: 5. studenoga 2021.).

⁹ De Sadeleer, Nicolas; Godfroid, Jacques, op. cit. u bilj. 4, str. 213.

¹⁰ *Ibid.*, str. 219.

¹¹ *Ibid.*, str. 220.

¹² *Ibid.*, str. 221.

¹³ *Ibid.*

(*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* – tzv. konvencija CITES). Obje konvencije ratificirala je i Republika Hrvatska.¹⁴ Problem u vezi s Konvencijom o biološkoj raznolikosti jest u tome što se, poput drugih međunarodnih instrumenata za očuvanje prirode, bavi bolestima divljih životinja kao prijatnom biološkoj raznolikosti, a ne kao rezervoarom patogena za ljude.¹⁵ Što se tiče konvencije CITES, bitno je napomenuti da međunarodna trgovina ugroženim vrstama divljih životinja ima i razoran utjecaj na biološku raznolikost jer prijeti izumiranju nekih vrsta, ali je također i sredstvo za širenje patogena. I premda se konvencija CITES često u literaturi navodi kao primjer najuspješnijeg od svih međunarodnih ugovora koji se bave očuvanjem divljih životinja, veliki je problem njezina slaba provedba u mnogim zemljama.¹⁶

3. REGULATORNI OKVIR ZA OSIGURANJE KAKVOĆE ZRAKA

Pandemija koronavirusa prouzročila je javnozdravstvenu krizu koja ima mnogo povezanosti s kvalitetom zraka. Postoji povezanost između onečišćenja zraka i njegova utjecaja na ishod bolesti. Naime, preliminarne studije pokazale su veći morbiditet i smrtnost od COVID-a 19 među ljudima koji žive u područjima loše kvalitete vanjskog zraka.¹⁷

Pandemija koronavirusa skrenula je posebnu pozornost i na kakvoću zraka u zatvorenim prostorima, osobito zbog istraživanja putova prijenosa COVID-a. Kvaliteta zraka u zatvorenom prostoru poznat je problem u zemljama u kojima metode kuhanja i grijanja uzrokuju povišene razine lebdećih čestica (poznatih kao *PM – particulate matter*). No, u mnogim zemljama ne postoje propisi koji uređuju pitanje kakvoće zraka u zatvorenim prostorima.¹⁸

Pandemija je, osobito u vrijeme uvođenja zatvaranja (tzv. *lockdowna*), dovela do određenih promjena u ponašanju ljudi što je uključivalo i promjene u onim aktivnostima koje imaju značajan utjecaj na okoliš. S obzirom na to da su se posebno motorna vozila nakratko manje koristila, kvaliteta zraka u urbanim žarištima ubrzo se poboljšala. Takvom drastičnom regulatornom akcijom zatvaranja postignuto je ono što dugogodišnji planovi za postizanje kvalitete zraka nisu mogli postići.¹⁹

¹⁴ Zakon o potvrđivanju Konvencije o biološkoj raznolikosti (NN – MU br. 6/96) te Zakon o potvrđivanju Konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (CITES) (NN – MU br. 12/99).

¹⁵ De Sadeleer, Nicolas; Godfroid, Jacques, op. cit. u bilj. 4, str. 221.

¹⁶ *Ibid.*, str. 223.

¹⁷ Scotford, Eloise, „Rethinking Clean Air: Air Quality Law and COVID-19“, *Journal of Environmental Law*, Volume 32, Issue 3, November 2020, str. 351.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ *Ibid.*, str. 352.

Nakon što određeni udio stanovnika (u Hrvatskoj preko 1.000.000 slučajeva)²⁰ preboli COVID-19, dio tih stanovnika osjećat će posljedice bolesti, moguće i dugotrajne, te će stoga postati osjetljiviji na štetne utjecaje iz okoliša. Zato se pojedini stručnjaci prava okoliša zalažu za to da se ta činjenica treba uzeti u obzir prilikom, primjerice, propisivanja dopustivih razina onečišćenja zraka jer će stanovništvo zbog dugotrajnih posljedica bolesti COVID-19 biti osjetljivije na onečišćenje zraka te će biti podložno daljnjem pogoršavanju svog zdravlja.²¹

4. POVEZANOST PANDEMIJE KORONAVIRUSA S BORBOM PROTIV KLIMATSKIH PROMJENA TE UTJECAJ NA IZVORE FINANCIRANJA ZAŠTITE OKOLIŠA

Slike koje su snimile NASA i Europska svemirska agencija prikazivale su kako nad Kinom nestaju oblaci dušikova dioksida nakon provedbe mjera karantene te su dale određenu nadu u zaustavljanje klimatskih promjena. Sličnost između pandemije i klimatskih promjena jest u tome što su obje primjer kolektivnih globalnih problema s razornim neravnomjernim posljedicama.²² Međutim, razlika je u tome što se u državama borba protiv klimatskih promjena proteže godinama i desetljećima te se suzbijanje klimatskih promjena čini manje hitnim u usporedbi s onim što je potrebno za trenutačno suočavanje s globalnom pandemijom.²³ No, iskustvo borbe protiv COVID-a 19 u najmanju ruku bi moglo pomoći u planiranju spremnosti za klimatsku krizu i koordinaciju koja će biti potrebna za prilagodbu klimatskim promjenama u narednom razdoblju.

Kriza izazvana koronavirusom prouzročila je snažan udar na europsko i svjetsko gospodarstvo te je povećala kompleksnost provedbe zakonodavstva koje se odnosi na zaštitu okoliša. Siromašnija društva imat će manje raspoloživih sredstava za financiranje zaštite okoliša. Europska je komisija za izlaz iz pandemije bolesti COVID-19 predložila Europski zeleni plan, uvažavajući činjenicu da su klimatske promjene i uništavanje okoliša prijetnja egzistenciji Europe i svijeta. Kako bi se osiguralo da ciljevi Europskog zelenog plana ne ostanu samo na razini pukih političkih govora, Komisija je predložila Europski zakon o klimi kojim bi se politički ciljevi postizanja klimatske neutralnosti pretočili u pravnu obvezu. U lipnju 2021. Vijeće Europske unije i Europski parlament usvojili su Uredbu o uspostavi okvira za postizanje klimatske neutralnosti („Europski zakon o klimi”) kojim se propisuju ciljevi postavljeni u Europskom zelenom planu za postizanje klimatske neutralnosti do 2050. U narednom razdoblju bit će potrebno revidirati i ažurirati

²⁰ Oporavljeni: 1.081.347, ažurirano: 6. travnja 2022., izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo, <https://www.koronavirus.hr/>.

²¹ Rowell, Arden. *COVID-19 and Environmental Law*, April 2020, University of Illinois College of Law Legal Studies Research Paper; No. 20-19.

²² Bogojević, Sanja, „COVID-19, Climate Change Action and the Road to Green Recovery“, *Journal of Environmental Law*, Volume 32, Issue 3, November 2020, str. 355.

²³ *Ibid.*, str. 355-356.

zakonodavstvo koje se odnosi na klimu i energiju kako bi se osigurala usklađenost europskih propisa s dogovorenim općim ciljem za 2030., a to je neto smanjenje emisija za najmanje 55 % u odnosu na 1990.

U tablici 1. prikazana je kronologija usvajanja Europskog zelenog plana koji se odnosi na postizanje klimatske neutralnosti i smanjenje emisija stakleničkih plinova u EU-u za najmanje 55 % do 2030.

Tablica 1. Europski zeleni plan – kronologija²⁴

Institucija Europske unije: datum	Ključni događaj: usvajanje programa, plana ili zakonodavnog paketa
Europsko vijeće: 20. i 21. lipnja 2019.	Europsko vijeće usvojilo je novi strateški program za naredno razdoblje od 2019. do 2024. Jedan od ključnih ciljeva tog programa jest izgradnja klimatski neutralne, zelene, pravedne i socijalne Europe.
Europska komisija: 11. prosinca 2019.	Europska komisija predstavila je Europski zeleni plan koji sadrži okvirni plan s mjerama za unapređenje učinkovitog iskorištavanja resursa prelaskom na čisto kružno gospodarstvo te za zaustavljanje klimatskih promjena, obnovu biološke raznolikosti i smanjenje onečišćenja.
Europsko vijeće: 12. i 13. prosinca 2019.	Europsko vijeće potvrdilo je cilj postizanja klimatske neutralnosti do 2050. te je primilo na znanje komunikaciju Komisije o Europskom zelenom planu.
Europska komisija: 14. siječnja 2020.	Europska komisija predstavila je Plan ulaganja za održivu Europu. To je plan ulaganja za Europski zeleni plan kojim će se tijekom sljedećeg desetljeća mobilizirati ulaganja u vrijednosti od najmanje bilijun eura. Za aktivnosti u području okoliša i klime izdvojit će se dosad najveći iznos iz proračuna EU-a. Također je predstavljen Mehanizam za pravednu tranziciju koji će obuhvaćati tri glavna izvora: fond za pravednu tranziciju, poseban program za pravednu tranziciju u okviru programa <i>InvestEU</i> te instrument za kreditiranje u javnom sektoru uz uključivanje Europske investicijske banke koji se podupire iz proračuna EU-a.
Europska komisija: 4. ožujka 2020.	Komisija je predložila Europski zakon o klimi kojim bi se politička obveza EU-a o klimatskoj neutralnosti do 2050. ugradila u zakonodavstvo EU-a.

²⁴ Tablica je sastavljena prema podacima institucija Europske unije: Europsko vijeće i Vijeće EU-a, Kronologija – Europski zeleni plan i paket „Spremni za 55 %”, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/green-deal/timeline-european-green-deal-and-fit-for-55/> (pristup: 6. travnja 2022.) te Europska komisija, Europski zeleni plan, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en#timeline (pristup: 6. travnja 2022.).

Europsko vijeće: 10. i 11. prosinca 2020.	Europsko vijeće potvrdilo je obvezujući cilj EU-a za domaće neto smanjenje emisija stakleničkih plinova za najmanje 55 % do 2030. u odnosu na razine iz 1990. Pozvalo je Vijeće i Parlament da taj novi cilj uzmu u obzir u prijedlogu europskog zakona o klimi i da taj zakon brzo donesu.
Vijeće: 17. prosinca 2020.	Vijeće EU-a postiglo je dogovor o punom općem pristupu u vezi s prijedlogom europskog zakona o klimi, uključujući novi cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova u EU-u za najmanje 55 % do 2030. u odnosu na 1990., u skladu sa smjericama Europskog vijeća od 10. i 11. prosinca 2020.
Vijeće: 10. lipnja 2021.	Vijeće EU-a potvrdilo je novu strategiju EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama.
Europski parlament i Vijeće: 24. lipnja 2021.	Europski parlament i Vijeće EU-a usvojili su Uredbu o uspostavi Fonda za pravednu tranziciju ²⁵ vrijednoga 17,5 milijardi eura kojim će se doprinijeti pravednoj i uključivoj zelenoj tranziciji. Iz Fonda za pravednu tranziciju (FPT) financirat će se projekti kojima će se smanjiti socioekonomski troškovi za zajednice iz cijeloga EU-a koje uvelike ovise o fosilnim gorivima ili industrijama s visokim emisijama stakleničkih plinova te koje trebaju diversificirati lokalno gospodarstvo.
Europski parlament i Vijeće: 30. lipnja 2021.	Europski parlament i Vijeće EU-a usvojili su Uredbu o uspostavi okvira za postizanje klimatske neutralnosti („Europski zakon o klimi”). ²⁶ Europski zakon o klimi stupio je na snagu 29. srpnja 2021. te je propisao ciljeve postavljene u Europskom zelenom planu za postizanje klimatske neutralnosti do 2050. Cilj zakona jest osigurati da sve politike EU-a pridonose tom cilju i da svi sektori gospodarstva i društva odigraju svoju ulogu.
Vijeće: 15. studenoga 2021.	Vijeće je usvojilo zaključke o novoj strategiji EU-a za šume do 2030. koje je Europska komisija objavila 14. srpnja 2021. Ta je inicijativa jedan od glavnih elemenata Europskog zelenog plana te će biti ključna za smanjenje emisija stakleničkih plinova za najmanje 55 % do 2030.

Trenutno institucije EU-a rade na reviziji zakonodavstva u području klime, energetike i prometa u okviru paketa „Spremni za 55 %” (*Fit for 55*) kako bi se postojeći propisi uskladili s ambicijama za 2030. i 2050. Zakonodavni paket „Spremni za 55 %” sadrži zakonodavne prijedloge vezane za:²⁷

²⁵ Uredba (EU) 2021/1056 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o uspostavi Fonda za pravednu tranziciju, SL L 231, 30. 6. 2021., str. 1-20.

²⁶ Uredba (EU) 2021/1119 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. lipnja 2021. o uspostavi okvira za postizanje klimatske neutralnosti i o izmjeni uredaba (EZ) br. 401/2009 i (EU) 2018/1999 („Europski zakon o klimi”), SL L 243, 9. 7. 2021., str. 1-17.

²⁷ V. Europsko vijeće i Vijeće Europske unije, *Spremni za 55 %*, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/> (pristup: 6. travnja 2022.).

- izmjene postojećeg sustava EU-a za trgovanje emisijama koje bi trebale dovesti do ukupnog smanjenja emisija u obuhvaćenim sektorima za 61 % do 2030. u odnosu na 2005. godinu,
- ciljeve država članica za smanjenje emisija (prijedlog revizije Uredbe o raspodjeli tereta),²⁸
- jačanje doprinosa sektora korištenja zemljišta, prenamjene zemljišta i šumarstva (LULUCF) povećanju opće klimatske ambicije EU-a (prijedlog revizije Uredbe o LULUCF-u),²⁹
- prijedlog revizije Direktive o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora,³⁰
- prijedlog revizije postojeće Direktive o energetskej učinkovitosti,³¹
- prijedlog revizije postojećeg zakonodavstva čiji je cilj ubrzati uvođenje infrastrukture za punjenje ili opskrbu vozila alternativnim gorivima i osigurati opskrbu alternativnim gorivima za brodove u lukama i zrakoplove u mirovanju,³²
- prijedlog revizije pravila o emisijama CO₂ za automobile i kombije,³³
- prijedlog revizije Direktive Vijeća o oporezivanju energenata i električne energije,³⁴
- prijedlog uvođenja mehanizma za ugljičnu prilagodbu na granicama (*carbon border adjustment mechanism – CABM*) kojemu je cilj spriječiti da se naponi EU-a za smanjenje emisija neutraliziraju povećanjem emisija izvan njegovih granica premještanjem proizvodnje u zemlje izvan EU-a (u kojima su politike za borbu protiv klimatskih promjena manje ambiciozne od politika EU-a)

²⁸ Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) 2018/842 o obvezujućem godišnjem smanjenju emisija stakleničkih plinova u državama članicama od 2021. do 2030. kojim se doprinosi mjerama u području klime za ispunjenje obveza u okviru Pariškog sporazuma, Bruxelles, 14. 7. 2021., COM(2021) 555 final.

²⁹ Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) 2018/841 u pogledu opsega, pojednostavljivanja pravila o uskladenosti, utvrđivanja ciljeva država članica za 2030. i obvezivanja na zajedničko postizanje klimatske neutralnosti do 2035. u sektoru korištenja zemljišta, šumarstva i poljoprivrede, i (EU) 2018/1999 u pogledu poboljšanja praćenja, izvješćivanja, praćenja napretka i preispitivanja, Bruxelles, 14. 7. 2021., COM(2021) 554 final.

³⁰ Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive (EU) 2018/2001 Europskog parlamenta i Vijeća, Uredbe (EU) 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive 98/70/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu promicanja energije iz obnovljivih izvora, te ukidanje Direktive Vijeća (EU) 2015/652, Bruxelles, 14. 7. 2021., COM(2021) 557 final.

³¹ Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o energetskej učinkovitosti (preinaka), Bruxelles, 14. 7. 2021., COM(2021) 558 final/2.

³² Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uvođenju infrastrukture za alternativna goriva i stavljanju izvan snage Direktive 2014/94/EU Europskog parlamenta i Vijeća, Bruxelles, 14. 7. 2021., COM(2021) 559 final.

³³ Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) 2019/631 u pogledu postrožavanja standardnih vrijednosti emisija CO₂ za nova osobna vozila i nova laka gospodarska vozila u skladu s povećanjem klimatskih ambicija Unije, Bruxelles, 14. 7. 2021., COM(2021) 556 final.

³⁴ Prijedlog Direktive Vijeća o restrukturiranju sustava Zajednice Unije za oporezivanje energenata i električne energije (preinaka), Bruxelles, 14. 7. 2021., COM(2021) 563 final.

ili povećanim uvozom proizvoda s visokim emisijama ugljika³⁵ – prijedlog smanjenja emisija iz zrakoplova uporabom naprednih biogoriva i elektrogoriva („*ReFuelEU Aviation*”),³⁶

- prijedlog uporabe obnovljivih i niskougljičnih goriva u pomorskom prometu („*FuelEU Maritime*”)³⁷
- prijedlog uspostave Socijalnog fonda za klimatsku politiku.³⁸

5. ZAKLJUČAK

Glavni zaključci ovog rada vezani za utjecaj pandemije koronavirusa na pravo okoliša odnose se na uočene nedostatke u postojećim propisima te na potrebu njihova revidiranja. U prvom redu, pokazalo se da trenutni međunarodni propisi koji se odnose na sprečavanje i suzbijanje pandemija životinjskog porijekla imaju nedostatke o kojima bi se trebalo raspraviti na međunarodnoj razini te poboljšati njihovu učinkovitost. Zatim, s obzirom na povezanost onečišćenja zraka i ishoda bolesti COVID-19, potrebno je ili postrožiti ili poboljšati primjenu propisa koji se odnose na osiguranje kakvoće vanjskog zraka, ali i na kakvoće zraka u zatvorenim prostorima. Pandemija koronavirusa također je ukazala na važnost znanstvene ekspertize i koordinirane akcije na globalnoj razini, pa bi se u tom smislu pozitivna iskustva trebala odraziti i na međunarodnu koordinaciju koja je potrebna za prilagodbu klimatskim promjenama.

Europska je unija u tom pogledu prihvatila vrlo ambiciozan plan. Iako je Europski zeleni plan zamišljen prije pandemije, iskoristio se da pomogne gospodarskom oporavku država članica od ekonomske krize prouzročene pandemijom. Cilj je postizanje klimatske neutralnosti Unije do 2050. godine, a za ostvarenje tog cilja potrebna je transformacija europskog gospodarstva, koja mora biti troškovno učinkovita, pravedna i socijalno uravnotežena. Sada predstoji velik i odgovoran posao institucija Unije da nakon usvajanja tog ambicioznog plana uspostave zakonodavan okvir koji je potreban za njegovo ostvarenje, a od znanstvenika očekuje se analiza i praćenje kako će ostvarenje tih ciljeva biti propisano u pravnim normama, hoće li to biti dovoljno za postizanje klimatske neutralnosti te hoće li države članice Europske unije nove propise poštovati i pravilno primjenjivati.

³⁵ Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi mehanizma za prilagodbu ugljika na granicama, Bruxelles, 14. 7. 2021., COM(2021) 564 final.

³⁶ Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o osiguravanju jednakih uvjeta za održivi zračni promet, Bruxelles, 14. 7. 2021., COM(2021) 561 final.

³⁷ Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uporabi obnovljivih i niskougljičnih goriva u pomorskom prometu i izmjeni Direktive 2009/16/EZ, Bruxelles, 14. 7. 2021., COM(2021) 562 final.

³⁸ Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o osnivanju Socijalnog fonda za klimatsku politiku, Bruxelles, 14. 7. 2021., COM(2021) 568 final.

LITERATURA

1. Bogojević, Sanja, COVID-19, Climate Change Action and the Road to Green Recovery, *Journal of Environmental Law*, Volume 32, Issue 3, November 2020, str. 355.-359.
2. De Sadeleer, Nicolas; Godfroid, Jacques, The Story behind COVID-19: Animal Diseases at the Crossroads of Wildlife, Livestock and Human Health, *European Journal of Risk Regulation*, 11 (2020), str. 210.-227.
3. Rowell, Arden, COVID-19 and Environmental Law, April 2020, University of Illinois College of Law Legal Studies Research Paper; No. 20-19.
4. Scotford, Eloise, Rethinking Clean Air: Air Quality Law and COVID-19, *Journal of Environmental Law*, Volume 32, Issue 3, November 2020, str. 349.-353.

Pravni izvori

1. Uredba (EU) 2021/1056 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o uspostavi Fonda za pravednu tranziciju, SL L 231, 30.6.2021., str. 1–20.
2. Uredba (EU) 2021/1119 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. lipnja 2021. o uspostavi okvira za postizanje klimatske neutralnosti i o izmjeni uredaba (EZ) br. 401/2009 i (EU) 2018/1999 („Europski zakon o klimi”), SL L 243, 9.7.2021., str. 1–17.
3. Zakon o potvrđivanju Konvencije o biološkoj raznolikosti (NN – MU br. 6/96) te Zakon o potvrđivanju Konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (CITES) (NN – MU br. 12/99).

Prijedlozi zakonodavstva Europske unije

1. Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o energetske učinkovitosti (preinaka), Bruxelles, 14.7.2021., COM(2021) 558 final/2.
2. Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive (EU) 2018/2001 Europskog parlamenta i Vijeća, Uredbe (EU) 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive 98/70/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu promicanja energije iz obnovljivih izvora, te ukidanje Direktive Vijeća (EU) 2015/652, Bruxelles, 14.7.2021., COM(2021) 557 final.
3. Prijedlog Direktive Vijeća o restrukturiranju sustava Zajednice Unije za oporezivanje energenata i električne energije (preinaka), Bruxelles, 14.7.2021., COM(2021) 563 final.
4. Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) 2018/842 o obvezujućem godišnjem smanjenju emisija stakleničkih plinova u državama članicama od 2021. do 2030. kojim se doprinosi mjerama u području klime za ispunjenje obveza u okviru Pariškog sporazuma, Bruxelles, 14.7.2021., COM(2021) 555 final.
5. Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) 2018/841 u pogledu opsega, pojednostavljivanja pravila o usklađenosti, utvrđivanja ciljeva država članica za 2030. i obvezivanja na zajedničko postizanje klimatske neutralnosti do 2035. u sektoru korištenja zemljišta, šumarstva i poljoprivrede, i (EU) 2018/1999 u pogledu poboljšanja praćenja, izvješćivanja, praćenja napretka i preispitivanja, Bruxelles, 14.7.2021., COM(2021) 554 final.

6. Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) 2019/631 u pogledu postrožavanja standardnih vrijednosti emisija CO₂ za nova osobna vozila i nova laka gospodarska vozila u skladu s povećanjem klimatskih ambicija Unije, Bruxelles, 14.7.2021., COM(2021) 556 final.
7. Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o osiguravanju jednakih uvjeta za održivi zračni promet, Bruxelles, 14.7.2021., COM(2021) 561 final.
8. Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o osnivanju Socijalnog fonda za klimatsku politiku, Bruxelles, 14.7.2021., COM(2021) 568 final.
9. Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uporabi obnovljivih i niskougljičnih goriva u pomorskom prometu i izmjeni Direktive 2009/16/EZ, Bruxelles, 14.7.2021., COM(2021) 562 final.
10. Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi mehanizma za prilagodbu ugljika na granicama, Bruxelles, 14.7.2021., COM(2021) 564 final.
11. Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uvođenju infrastrukture za alternativna goriva i stavljanju izvan snage Direktive 2014/94/EU Europskog parlamenta i Vijeća, Bruxelles, 14.7.2021., COM(2021) 559 final.

Mrežni izvori

1. Europsko vijeće i Vijeće EU-a, Kronologija – Europski zeleni plan i paket „Spremni za 55 %”, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/green-deal/timeline-european-green-deal-and-fit-for-55/> (pristup: 6. travnja 2022.) te Europska komisija, Europski zeleni plan, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en#timeline (pristup: 6. travnja 2022.).
2. Europsko vijeće i Vijeće Europske unije, Spremni za 55 %, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/> (pristup: 6. travnja 2022.)
3. Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu, Zoonoze, <https://www.hah.hr/potrosacki-kutak/zoonoze/> (pristup: 5. studenog 2021.)
4. Ministarstvo poljoprivrede, Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane, Afrička svinjska kuga, <http://www.veterinarstvo.hr/default.aspx?id=4547> (pristup: 5. studenoga 2021.)
5. OIE, Cooperation Agreements, Agreement with the World Health Organization (WHO) <https://www.oie.int/en/who-we-are/structure/framework/cooperation-agreements/agreement-with-the-world-health-organization-who/> (pristup: 5. studenoga 2021.)
6. Oporavljenji: 1 081 347, ažurirano: 6. travnja 2022., izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo, <https://www.koronavirus.hr/>.
7. World Health Organization, WHO-Convended Global Study of Origins of SARS-CoV-2: China Part, Joint WHO-China Study 14 January – 10 February 2021, str. 82., <https://www.who.int/publications/i/item/who-convended-global-study-of-origins-of-sars-cov-2-china-part> (pristup: 5. studenog 2021.)
8. World Organization for Animal Health (OIE), <https://www.oie.int/> (pristup: 5. studenoga 2021.)

IMPACT OF THE CORONAVIRUS PANDEMIC ON ENVIRONMENTAL LAW

The aim of this paper is to show the interaction between the coronavirus pandemic and environmental legal regulation. Firstly, in this regard, the international framework for preventing and combating animal pandemics will be explained. Additionally, the need to strengthen regulations relating to the prevention and control of infectious diseases originating from animals will be highlighted (Chapter 2). Subsequently, the link between the coronavirus pandemic and the legal framework relating to ensuring air quality will be analyzed (Chapter 3). Finally, it will be considered whether there is a link between the pandemic and climate change-related activities, especially in the context of the need for economic recovery, paying particular attention to the European Green Deal and the proposal for the European Union legislative package 'Ready for 55 %' (Chapter 4).

Key words: *pandemic, coronavirus SARS-CoV-2, European Green Deal, European Climate Law, Ready for 55% (Fit for 55)*